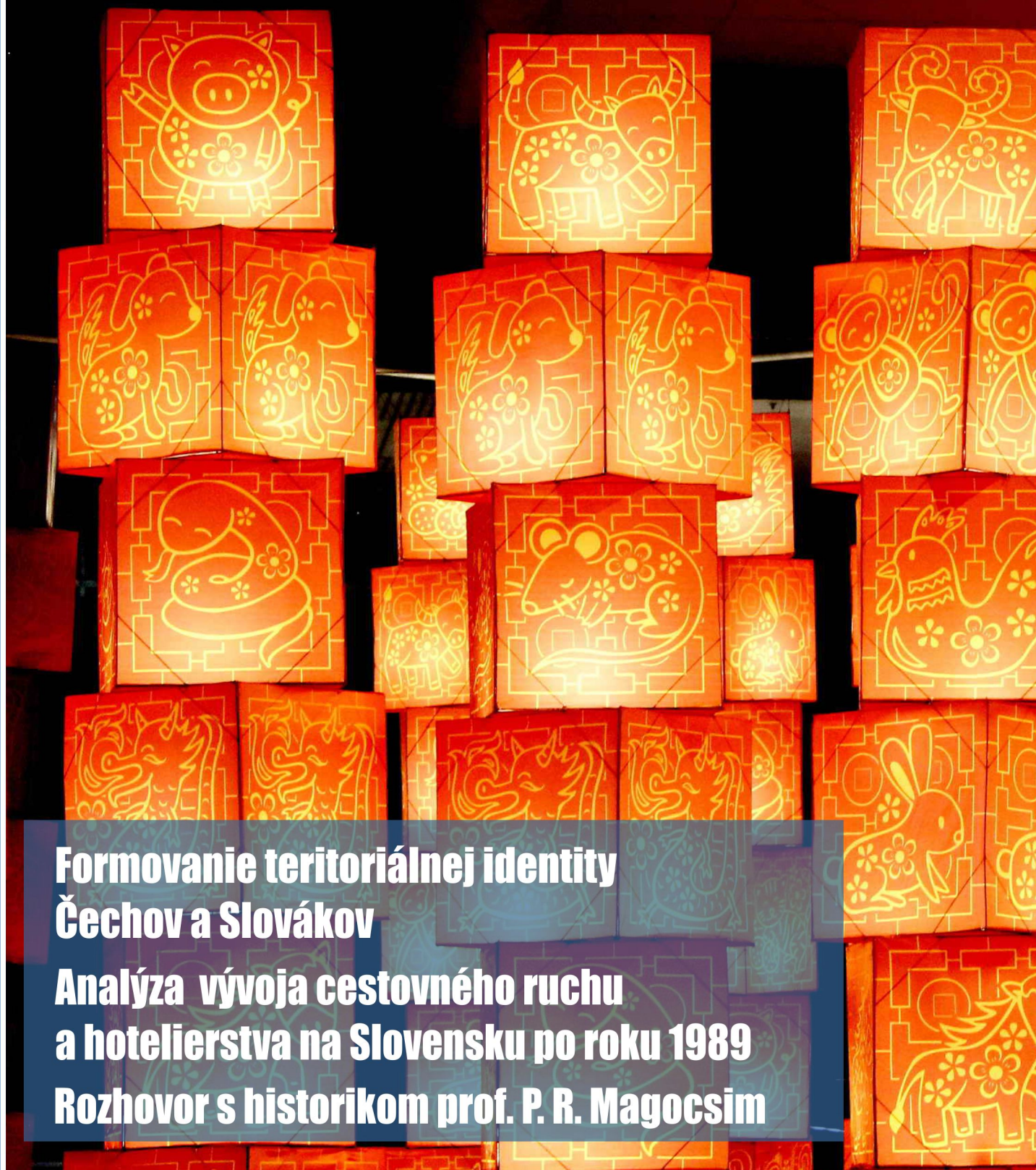

Mladá veda

Young Science

**Formovanie teritoriálnej identity
Čechov a Slovákov**

**Analýza vývoja cestovného ruchu
a hotelierstva na Slovensku po roku 1989**

Rozhovor s historikom prof. P. R. Magocsim

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

November 2013 (číslo 2)

Ročník prvý

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Singapore 2013. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

doc. PaedDr. Peter Čuka, PhD. (Katedra cestovného ruchu, Slezská univerzita v Opavě)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA

Mgr. Richard Nikischer (Sociologický ústav Akadémie vied ČR, Praha)

Mgr. Branislav A. Švorc, šéfredaktor (Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredo európskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM-EU s.r.o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Magazín Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

PRÍRODNÉ DIVADLÁ AKO „NOVOOBJAVENÁ“ ANTROPOGÉNNÁ FORMA RELIÉFU

NATURAL THEATERS „REDISCOVERD“ ANTHROPOGENIC LANDFORMS

Anton Fogaš, Juliana Krokusová¹

Anton Fogaš je odborným asistentom na Katedre geografie a regionálneho rozvoja na Fakulte humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity. Vo svojej vedecko-výskumnej práci sa venuje problematike regionálnej geografie kontinentov a svetadielov, geografii kultúr a civilizácií a politickej geografii.

Juliana Krokusová je vedeckou pracovníčkou na Katedre geografie a regionálneho rozvoja na Fakulte humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity. Vo svojej vedecko-výskumnej práci sa venuje problematike fyzickej geografie, s dôrazom na antropogénnu geomorfológiu a antropogénne formy reliéfu a taktiež skúma vplyv banských a priemyselných foriem na životné prostredie.

Abstract

The aim of this paper is to highlight the natural theaters as anthropogenic landforms. Natural theaters have their historical and artistic value, and at the same time it is also transforming the natural topography by anthropogenic, human activity. We are talking about a special category that has isused the natural topography and the aspect itself is carved directly into the hillside. Natural theaters have a positive aesthetic value, that is in anthropogenic forms occur less frequently. Many forms of anthropogenic (mainly mining, industrial, transportation, etc.) has a negative impact on the environment and aesthetics of the surrounding landscape.

Keywords: natural theater, a form of relief, anthropogenic transformation, Pergamon, Ephesus, Delphi, Petra

Abstrakt

Cieľom príspevku je poukázať na prírodné divadlá ako antropogénnu formu reliéfu. Prírodné divadlá majú svoju historickú a umeleckú hodnotu, zároveň ide aj o pretvorenie prírodného reliéfu antropogénnou, teda ľudskou činnosťou. Hovoríme o špeciálnej kategórii, kedy sa využil prirodzený sklon reliéfu a samotné hľadisko je vytesané priamo do svahu. Ide o plynulý prechod prírodného reliéfu do antropogénneho. Prírodné divadlá majú estetickú a pozitívnu hodnotu, čo sa u antropogénnych foriem vyskytuje zriedkavejšie. Mnoho antropogénnych foriem (predovšetkým banské, priemyselné, dopravné apod.) pôsobí negatívne na životné prostredie a estetiku okolitej krajiny.

¹ Adresa pracoviska: Katedra geografie a aplikovanej geoinformatiky, Ul. 17. novembra 1, 080 01 Prešov
E-mail: anton.fogas@gmail.com, juliana.krokusova@unipo.sk

Kľúčové slová: prírodné divadlo, forma reliéfu, antropogénna transformácia, Pergamon, Efez, Delfy, Petra

Úvod

Antropogénna geomorfológia ako čiastková disciplína geomorfológie zaznamenáva prudký rozvoj z hľadiska vytvárania nových antropogénnych foriem a tým následne dochádza k vymedzeniu nových genetických skupín foriem reliéfu. S prudkým rozvojom ľudskej spoločnosti stúpa aj intenzita narušenia prírodného prostredia. Prírodný reliéf sa postupne narúša a eliminuje, hranica medzi antropogénnym a prírodným reliéfom sa postupne posúva na úkor prírodného. Jednotlivé skupiny antropogénnych foriem reliéfu sa snažia pokryť takmer všetky aktivity ľudskej spoločnosti a podľa toho sa aj klasifikujú (sídelné, dopravné, ťažobné, priemyselné, vodohospodárske, pohrebné, oslavné apod.).

Antropogénna transformácia reliéfu od najstarších historických období až po súčasnosť naberá na intenzite. Miera transformácie reliéfu je diferencovaná nielen podľa kontinentov a štátov, ale aj vo vzťahu k niektorým formám reliéfu, kde môžeme pozorovať existenciu špecifických foriem reliéfu v ohniskách civilizácii a vo vybraných historických regiónoch. S prudkým rozvojom súčasnej spoločnosti priamo úmerne súvisí aj vznik nových foriem reliéfu, ktoré sa v minulosti v teréne nevyskytovali. Samotná terminológia antropogénnej geomorfológie musí na tieto zmeny a nové formy primerane reagovať.

Špeciálnu kategóriu tvoria tzv. „novoobjavené formy“, ide o formy reliéfu, ktoré boli vytvorené už v dávnej minulosti. Hovoríme o takých formách reliéfu, ktoré boli dokázateľne vytvorené ľudskou činnosťou, ale sú tak zakomponované do prírodného prostredia, že s ním vytvárajú harmonický celok. Aj keď ide o časovo staré formy reliéfu, mnohé z nich boli „znovu objavené“ až v neskoršej alebo súčasnej dobe. Súčasná moderná antropogénna geomorfológia so svojim pojmovým aparátom sa snaží tieto formy vymedziť v teréne, zadefinovať a aj začleniť do príslušnej genetickej skupiny antropogénnych foriem reliéfu.

Medzi takéto formy môžeme zaradiť prírodné divadlá, ktoré boli vytesané do strmého svahu. To znamená, že došlo k antropogénnej úprave prírodného prostredia za účelom vytvorenia vopred premyslenej formy.

Teoretické východiská

Pojem prírodného divadla v zmysle umelo vytesaného javiska do prírodného svahu, sa ako antropogénna forma reliéfu v odbornej literatúre, ktorá sa venuje tejto problematike doposiaľ nevyskytoval. V prácach Zapletala (1969, 1973, 1975), ktorý vo vtedajšej dobe vytvoril najsystematickejšiu a najkomplexnejšiu klasifikáciu antropogénnych foriem reliéfu, sú charakterizované základné a predovšetkým typické formy pre každú vymedzenú skupinu. Na jeho prácu potom nadviazali aj ostatní autori, ktorí sa venujú problematike antropogénnej transformácie reliéfu a formám reliéfu vytvorených človekom. V komplexných prácach o všeobecnej geomorfológii (Lukniš 1954, Škvarček 1963, Dzurovčin 2000, Lacika 2001) sa väčší priestor venuje prírodnému reliéfu a jeho typom, v rámci antropogénneho reliéfu sú charakterizované jednotlivé skupiny antropogénnych foriem reliéfu a v rámci nich sú uvedené typické príklady. Komplexné práce o antropogénnej geomorfológii zatiaľ nachádzame len v zahraničnej odbornej literatúre. Autori Szabó, Lóczy, Lóránt (2010) sa vo svojej práci

Anthropogenic Geomorphology podrobne venujú teoretickým východiskám vyčlenenia a klasifikácie jednotlivých foriem reliéfu. V práci sa nachádzajú podrobné charakteristiky len vybraných foriem reliéfu. Kirchner, Smolová (2010) vo svojej práci *Základy antropogénnej geomorfologie* vychádzajú z klasifikácie od Zapletala (1969). V práci charakterizujú viac ako sto konkrétnych foriem reliéfu s príkladmi zo sveta a z Českej republiky.

Prírodné divadlo ako antropogénna forma reliéfu

Nekryté prírodné divadlo bolo zvyčajne umiestnené na svahu, kde sa nachádzali kamenné stupňovite stúpajúce sedadlá. Na svoju dobu mali ohromnú kapacitu (najväčšie 2000 sedadiel). Pozostávalo z polkruhového hľadiska – *theátron*, kruhového miesta pre zbor a tanečníkov – *orchestra* a z javiska pre vystúpenia hercov – *proskénion*. Za tým bola obdĺžniková zvyčajne jednoposchodová stavba – *skéné*, kde sa herci prezliekali a odkiaľ vychádzali na javisko. Skéné divadelný priestor uzatvárala.

Prírodné divadlo vo všeobecnej definícii predstavuje polkruhový priestor so stupňovitým hľadiskom. V zmysle antropogénnej formy reliéfu predstavuje antropogénne upravený svah za účelom vytvorenia prírodného divadla. Ide o povrchovú formu reliéfu, kedy samotné hľadisko je vytesané priamo do svahu. Prírodný reliéf je pretvorený ľudskou činnosťou za účelom vytvorenia konkrétnej premyslenej formy, ktorá plní určitú funkciu. Takto vytvorené stavby plnili predovšetkým kultúrnu funkciu (prírodné divadlá).

Medzi takto zadefinované antropogénne formy patria predovšetkým antické prírodné divadlá, ktoré boli priamo vytesané do svahu. Tieto prírodné divadlá sú vzorovým príkladom pozitívnych antropogénnych foriem, nenarúšajú životné prostredie (ako napríklad banské a priemyselné formy), predstavujú plynulý prechod od prírodného reliéfu do antropogénneho a sú esteticky zakomponované do okolitej krajiny.

Obr. 1: Prírodné divadlo v Petre (Jordánsko)

Zdroj: internet

Prírodné divadlo versus amfiteáter

V literatúre sa často zamieňajú pojmy prírodné divadlo a amfiteáter. Rozdiely medzi nimi sú dôležité z hľadiska pochopenia ich genézy, ako aj korektného používania odborných termínov. Prvé veľké divadlo bolo postavené v Athénach v 6. storočí pr. Kr. Stavebným materiálom bolo z väčšej časti drevo. Prvá kamenná stavba, ktorá sa stala vzorom pre ďalšie grécke mestá, pochádza zo 4. storočia (Dionýzovo divadlo v Aténach). Polkruhové a dozadu sa zdvíhajúce hľadisko uzatváralo v sebe viac ako polovicu tzv. orchestry, t.j. kruhového priestranstva, kde sa tancovalo. Prvý rad pri orchestre bol vyhradený čestným hosťom. Z prednej časti uzatvárala divadlo javisková budova – skéné. Až do 2. storočia pr. Kr. sa hralo v orchestre, neskôr na vyvýšenom javisku z dôvodu absencie chóru v divadelných hrách a tým stačilo menej miesta. Rimania mali orchestry polkruhové. Za nimi sa nachádzalo vyvýšené javisko. Zo stien stavieb, ktoré vzadu uzatvárali javisko sa vyvinulo priečelie. Prvé kamenné divadlo v Ríme vzniklo za vlády Pompeia roku 55 pr. Kr. Divadlá boli podobne ako amfiteátre bez strechy. Zo starovekých divadiel sa väčšinou zachovali rady sedadiel, už menej javiská a to čo bolo postavené na nich. Najlepšie zachované staroveké divadlo sa nachádza v Epidaure (Grécko), najslávnejšie v Athénach, veľké divadlo je v Pergamone a ďalšie známe v Miléte a Priéné (Turecko), Delfách (Grécko) a na iných miestach stredomorskej oblasti. Z rímskych divadiel je zachované Marcellovo divadlo v Ríme, divadlo v Orange (Francúzsko), Aspende (Turecko) a inde. Nie všetky menované divadlá a okrem nich ďalšie v stredomorskej a blízkovýchodnej oblasti sú vstavané do prírodných svahov. V niektorých prípadoch sú vytvorené umelé návršia a v nich sú predmetné stavby zakomponované.

V gréckych divadlách sedeli diváci pred javiskom v stupňovitom polkruhu. V amfiteátri boli ale rady sedadiel usporiadané do tvaru elipsy dokola (grécky *amfi*). V strede bola aréna, podobne ako v novodobých cirkusoch prispôbena nielen pre divadelné predstavenie, ale napr. v rímskej dobe aj pre boje gladiátorov, štvanice zvierat, artistické vystúpenia, alebo *naumachie* (napodobenie námornej bitky). Najstarším príkladom amfiteátra sú Pompeje z 1. storočia pr. Kr. V Ríme bolo 5 amfiteátrov, z nich najznámejším a najväčším je Koloseum v Ríme. Dobře zachovanými amfiteátromi sú stavby vo Verone a Capui (Taliansko), Pule (Chorvátsko), Arles, Nîmes a Fréjus (Francúzsko), Petronelle (Rakúsko) a Budapešti (Maďarsko). Amfiteátre sa stali vzorom pre moderné atletické štadióny.

Príklady prírodných divadiel z regiónu východného Stredomoria a Blízkeho východu

Pergamon (Pergamum) je antické mesto situované cca. 6 km severovýchodne od mesta Bergama v západnej časti polostrova Malá Ázia na území dnešného Turecka. Mesto bolo založené v 3. storočí pr. Kr. dvoranom Alexandra Veľkého, Lýsimachom ako klenotnica, ktorú mal ochraňovať eunuch Filetairos. Ten sa neskôr vyhlásil sám vladárom. Boli dané základy vzniku nového mestského štátu. Do povedomia svetovej verejnosti sa dostal Pergamon práve vďaka svojmu názvu. Pergamen je vyčistená oslia, kozia alebo ovčia koža, špeciálne spracovaná, postupne vybrúsená a vyleštená na tenkú blanu. Vznik pergamenu sa všeobecne považuje za dôsledok rivality medzi Pergamonom a Egyptom, ktorý mal v staroveku „akýsi“ monopol na obchodovanie s papyrusom, dovtedy najrozšírenejším materiálom na písanie. Snaha o vybudovanie knižnice, ktorá by konkurovala svetoznámej Alexandrijskej knižnici viedla k založeniu podobnej inštitúcie v roku 170 pr. Kr.

v Pergamone. Počas svojej existencie dokázala zhromaždiť približne 200000 zvitkov. Nad mestom sa týči Akropola, z ktorej je panoramatický pohľad na okolitú krajinu, ako aj jednotlivé historické objekty. Dominantnou stavbou je divadlo pre 15 000 divákov, vhodne zakomponované do skalného masívu. Pochádza z helénskej doby a bolo upravované v 2. storočí. Pergamon čerpal poznatky z helénskej architektúry, v prípade divadla ale stavitelia uskutočnili niektoré zásadné zmeny. Aby skĺbili výhľad s vhodnou lokalitou na stavbu na vrchole kopca, vstavali divadlo priamo do úbočia. Helénske divadlá sú zvyčajne širšie a majú okrúhlejší tvar, ale vzhľadom na zvolené miesto nebolo možné uskutočniť zaguľatenie divadla. Preto ho postavili vyššie. Divadlo v Pergamone sa stalo najstrmším na svete.

Obr. 2: Prírodné divadlo v Pergamone (Turecko)

Zdroj: A. Fogaš

Efesos (Efez) patrí k najzachovalejším antickým mestám sveta. Pôvodne tu sídlili Karovia, ktorí vybudovali opevnené mesto so svätyňou anatólskej bohyne plodnosti Kybele (tá sa v gréckej epoche zmenila na Artemis a v rímskej na Dianu). Okolo roku 1000 pr. Kr. dobyli mesto iónski Gréci a dali základ k výstavbe nového opevneného komplexu na západnom úpätí dnešného pohoria Panayir Dağı. Mesto prosperovalo najmä zo svojej vynikajúcej geografickej polohy na maloázijskom pobreží pri ústí rieky Kaystros (v súčasnosti je od mora vzdialené 17 km), z obchodu a úrodnej pôdy na okolí. V 7. storočí napadli Efesos Kymerovia a zničili ho. V roku 555 sa stal súčasťou Lýdskej ríše. Jej kráľ Kroisos založil v blízkosti zrúcanín dnešného Artemísia nové mesto. Efesos sa dostal neskôr do rúk Peržanov a Alexandra Veľkého. Panovník Lýsimachos vybudoval na obranu prístavu pevnosť, ktorú nazval Arsinoe(i)a podľa mena svojej manželky. Po smrti Lýsimacha sa obyvatelia vrátili k starému pôvodnému názvu. V tom čase malo mesto mohutné 9 km dlhé a 6 m vysoké hradby. Vo vnútornom komplexe vzniklo viacero honosných budov. V roku 190 pr. Kr. sa stalo súčasťou Pergamskej ríše. Po jej zániku tu vládli Rimania (povýšili mesto na metropolu provincie Ázia), Góti, Byzantínci, Arabi a Turci. Efesos sa stal známym dvoma veľkými cirkevnými konciliami (r. 431 a 449). V meste bol postavený jeden z povestných siedmich divov sveta, Chrám bohyne Artemis. V súčasnosti je iba malou spomienkou na kedysi majestátnu stavbu jediný stĺp čnejúci nad ruinami. Počas najväčšieho rozmachu súperil Efesos v politickom

vplyve a bohatstve s Athénami a Alexandriou. Najväčšou stavbou je Veľké divadlo s priemerom až 130 metrov. Nachádza sa na východnom konci Arkádiovej cesty. Prvé divadlo bolo na tomto mieste postavené v helénskom období panovania Lýsimacha. V rokoch 41-117 po. Kr. divadlo zrekonštruovali Rimania. Použili viacero pôvodných prvkov, vrátane *cavey* (hľadiska), do ktorého sa zmestilo až 25 000 divákov v 66 radoch. Každý ďalší rad sedadiel od javiska smerom hore je umiestnený strmšie než predchádzajúci, takže aj diváci v horných radoch dobre vidia a počujú. Rimania okrem toho zväčšili javisko, posunuli ho bližšie k divákovi a vybudovali za ním trojposchodovú dekoratívnu javiskovú stenu. Tieto kroky výrazne zlepšili celkovú akustiku divadla.

Obr. 3: Prírodné divadlo v Efeze (Turecko)

Zdroj: A. Fogaš

Delfy (Delfoi) sú jedným z najvýznamnejších centier starogréckeho kultu. Celý areál leží na niekoľkých terasách nad sebou vo výške cca. 600 m. n. m. na svahu Parnassu, ktorý sa tiahne až do výšky 2457 m. n.m. so širokým výhľadom na protihľé svahy za hlbokým údolím. Lokalita je vzdialená približne 17 km od mora. Pôvodne tu bola svätyňa a veštiareň dračieho boha Pythóna, ktorého premohol boh Apollón a tým sa nahradil aj pôvodný kult novým. Kňazka boha Apollóna Pýthia tu v stave extázy prednášala nesúvislé výkriky, z ktorých potom kňazi konštruovali odpovede, veľmi často dvojzmyselné. Do veštiarne chodili už od 1. tisícročia pr. Kr. štátnici aj súkromné osoby. Delfy mali celogrécky význam, o čom svedčí množstvo tzv. pokladníc, ktoré si tu stavali jednotlivé mestské štáty na uschovanie kultových predmetov a obetných darov. Rastúci politický vplyv Delf sa odrazil v tom, že mesto bolo už od 7. storočia pr. Kr. jedným z dvoch centier tzv. delfskej amfiktyónie, spolku dvanástich miest stredovýchodného Grécka. V neskorších storočiach boli Delfy niekoľkokrát vyplienené Rimanmi a mnoho pamiatok bolo odvezených. Definitívny úpadok zaznamenávajú Delfy počas vlády cisára Theodosia na konci 4. storočia, kedy boli zakázané pohanské kulty. Delfské divadlo, ktoré je situované na severozápadnej strane posvätného okrsku, bolo postavené v 4. storočí pr. Kr. a približne o dvesto rokov neskôr znova prestavané kráľom Pergamonu, Eumanidom II. Definitívnu podobu nadobudlo počas rímskej éry. Divadlo sa skladá zo skény, orchestry a hľadiska s 35 radmi. Divadlo má kapacitu cca. 5000 divákov. V staroveku bolo zakončené budovou, ktorá slúžila súčasne ako kulisa pre dramatické

a hudobné vystúpenia a súčasne ako šatňa pre hercov. Z horných radov divadla je panoramatický výhľad na celé Delfy a okolie. Delfy boli ako významná archeologická a historická lokalita zaradené v roku 1987 do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.

Obr. 3: Prírodné divadlo v Delfách (Grécko)

Zdroj: internet

Petra sa nachádza na juhu Jordánska v údolí Vádí Musa (Mojžišovo údolie) v skalnom systéme Šarských hôr. Mesto vzniklo na križovatke karavánových ciest. Je strategicky tak vhodne lokalizované, že doň vedie iba jedna prístupová cesta prechádzajúca moderným mestom Vádí Musa. Prvé zmienky o Petre pochádzajú zo Starého zákona. Tu sa mesto nazýva Selá. Slovo je hebrejské a označuje skalu, alebo kameň. Oblasť bola osídlená v 2. pol. 4. storočia pr. Kr. Nabatejcami. Petra prosperovala a bohatla prostredníctvom obchodu. Bola vybudovaná v horách, prakticky skrytá pred okolitým svetom. Z tohto dôvodu slúžila ako útočisko kmeňov z priľahlých oblastí. Strategická poloha Petry ju predurčovala k intenzívnym kontaktom s prístavmi pri Červenom mori, s vnútrozemím Arábie a Mezopotámie, ako aj s oblasťou Sýrie. Tieto faktory umožnili Petre infiltrovať mnohé poznatky z gréckeho kultúrneho prostredia a pretransformovať ich napr. do svojej architektúry. Viaceré pamiatky vytesané do skál v 1. storočí po Kr. tento fakt potvrdzujú. Rozmach mesta sa odrazil aj v demografii. V čase najväčšieho rozmachu mala Petra približne 30 až 40 000 obyvateľov. Postupne začal význam mesta upadať. V roku 1812 bola znovuobjavená švajčiarskym cestovateľom a objaviteľom J. L. Burckhardtom. Prvé divadlo vzniklo v Petre na začiatku nášho letopočtu. Jeho autormi boli Nabatejci. Zo začiatku malo divadlo 40 radov s kapacitou približne 3000 divákov. Rimania počas svojej éry zvýšili počet miest na 8500. V roku 363 po Kr. zasiahlo mesto silné zemetrasenie a divadlo bolo silne poškodené. Do pôvodných rozmerov sa už nikdy viac nedostalo. Niektoré jeho časti sa využili na stavbu iných objektov v Petre. Lokalita bola v roku 1985 zaradená na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.

Záver

Tento článok predkladá nový uhol pohľadu na formu reliéfu vytvorenú človekom a harmonicky zakomponovanú do prírodného prostredia. Prírodné divadlá predstavujú kultúrne pamiatky, ktoré majú vysokú hodnotu po stránke historickej aj architektonickej. Sú súčasťou zachovaných komplexov starobylých miest. Vyskytujú sa prevažne v priestore Stredomoria a Blízkeho východu, teda v miestach, kde sa sústredila kultúra a vedomosti z rôznych oblastí spoločenského života vtedajšieho sveta. Prírodné divadlá majú okrem kultúrno-historickej hodnoty aj iný aspekt. Súčasná antropogénna geomorfológia ich definuje aj ako antropogénne formy reliéfu. Ide o pretvorenie prírodného prostredia cieľenou ľudskou činnosťou. Prírodné divadlo predstavuje povrchovú formu reliéfu, kedy samotné hľadisko je vytesané priamo do svahu. Zároveň je príkladom pozitívnej antropogénnej formy, kde môžeme pozorovať plynulý prechod z prírodného reliéfu do antropogénneho.

Použitá literatúra

1. DZUROVČIN, L., 2000. *Geomorfológia. Vysokoškolské učebné texty*. Prešov.
2. KIRCHNER, K. – SMOLOVÁ, I., 2010. *Základy antropogénnej geomorfológie*. Univerzita Palackého v Olomouci.
3. KLINDA, J., 2000. *Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo I*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR.
4. KOL., 1973. *Encyklopedie antiky*. Academia Praha.
5. KOL., 1985. *Řecko, Turecko, Kypr. Průvodce Olympia*. Olympia Praha.
6. LACIKA, J., 2001. *Geomorfológia*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
7. LÖWE, G. – STOLL, H.A. 1974. *Antika ABC*. Orbis Praha, s. 312
8. LUKNIŠ, M. 1954. *Všeobecná geomorfológia 1. Časť*, Vysokoškolské učebné texty, Bratislava, SPN, s. 341
9. PECHAR, J. – RŮŽIČKA, A. – STAŇKOVÁ, J. 1981. *Učebnice architektury pro 3. ročník SPŠ stavebních*. SNTL Praha, s. 188
10. ŠKVARČEK, A., 1963. *Geomorfológia, pedogeografia a biogeografia, 1. časť: Geomorfológia a kvartér*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
11. SZABÓ, J. - LÓRÁNT, D. – DÉNES, L. (eds.), 2010. *Anthropogenic Geomorphology. A Guide to Man-Made Landforms*. Springer.
12. ZAPLETAL, L., 1969. *Úvod do antropogénnej geomorfologie*. Olomouc: UP.
13. ZAPLETAL, L., 1973. *Nepřímé antropogenní geomorfologické procesy a jejich vliv na zemský povrch*. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Rerum Naturalium, Tom 42 Geographica – Geologica XIII*. Praha: SPN.
14. ZAPLETAL, L., 1975. *Nevratné antropogenní transformace reliéfu*. Slovenska. In: *Geografický časopis*. Ročník 27, 2, s. 141 – 153.